

Tre af litteraturhistorikeren Vilhelm Andersens latinske skolestile fra 1882

*Af Mikkel Kølkær**

Til studiet af latin hører ikke blot læsningen af de antikke og senere tiders latinske tekster, men også hvordan man gennem tiderne har tilegnet sig latin. En del af denne tilegnelse er at oversætte fra modersmålet til latin. I dag møder man først denne øvelse, der almindeligvis kaldes latinsk stil, på kandidatuddannelsen, mens elever førhen langt tidligere i deres skoleforløb blev stillet denne opgavetype.¹ Indtil videre er det begrænset, hvor mange latinske stile af danske elever der er blevet undersøgt og udgivet. Den væsentligste udgivelse er et udvalg på 194 af Christian 4.s latinske stile.² Hertil kommer der et par mindre studier: I Kristian Jensens standardværk om den danske latinskole fra reformationen frem til enevældens indførelse er der udgivet et par latinske stile fra optagelsesprøven på universitetet fra omkring 1632.³ Peter Zeeberg har udgivet latinske stile fra midten af 1600-tallet, og jeg har selv udgivet en latinsk stil af H.C. Andersen.⁴ Der er således endnu meget at gøre, hvad angår udforskningen af den latinske stils historie og udvikling i Danmark.

Som et bidrag hertil udgives der i denne artikel tre latinske stile af universitetsprofessor Vilhelm Andersen (1864-1953). Hans senere virke som litteraturhistoriker er ikke væsentligt i denne sammenhæng, men interessen for ham har betydet, at hans latinske stilehæfter sammen med meget andet manuskriptmateriale fra hans hånd blev indlemmet i Det Kongelige Biblioteks samling i 1963.⁵ Blandt Andersens materiale

* Tak til fagfællebedømmeren for flere gode bemærkninger til manuskriptet.

1. Se kurset Latinsk Sprog og Stilistik med Oversættelse fra Dansk til Latin i studieordningen af 2022 for kandidatuddannelsen i latin, Københavns Universitet her: https://www.ku.dk/fileadmin/site-2596/Studieordninger/HUM/latin/Latin_KA_2022.pdf?1774251843 (besøgt 15.08.2026) samt kurset Skriftlig Sprogfærdighed i studieordningen af 2019 for klassisk filologi, Aarhus Universitet, her: <https://eddiprod.au.dk/EDDI/webservices/DokOrdningService.cfc?method=visGodkendtOrdning&dokOrdningId=14870&sprog=da> (besøgt 15.08.2026).
2. Christian 4.s stile fra årene 1591-1593, 194 ud af over 840 stile, er udgivet og oversat i Tortzen (1988). For nuværende arbejdes der på at udgive og oversætte de øvrige stile i regi af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. De første frugter af arbejdet har udgiverne præsenteret i Tortzen & Purreskov (2025).
3. Jensen (1982) 223-234.
4. Zeeberg (2022) samt Kølkær (2024).
5. Det Kongelige Bibliotek oplyser, at materialet blev doneret af boet efter Andersens enke i 1963. I KB's interne accessionsprotokol er donationen betegnet som Acc. 1963/51.

findes der fire stilehæfter med latinske stile.⁶ De to første hæfter stammer fra hans skolegang på Sorø Akademi, hvor Andersen gik mellem 1876 og 1882.⁷ De to resterende hæfter er fra hans første år på universitetet, 1883 og 1884. Det første af de to hæfter fra Sorø-årene er påbegyndt i september 1880, hvor Andersen gik i 4. klasse, og rummer 27 latinske stile. Det andet Sorø-hæfte blev taget i brug i september 1882, og her finder man 6 latinske stile. Der er flere grunde til, at særligt stilene i det seneste af skolehæfterne (det fra 1882) egner sig til udgivelse. For det gælder for alle stilene i dette hæfte, at de er skrevet med blæk, mens man finder lærerens rettelser med blyant. Andersens håndskrift er nogenlunde læselig, og lærerens rettelser tilsvarende tydelige. Man er således ikke i tvivl om, hvad der skyldes elevens egne ændringer, og hvad der er lærerens rettelser eller forslag til forbedringer. Man finder en del rettelser i 1880-hæftet, mens der er forholdsvis få rettelser i stilene fra 1882, hvilket gør, at udgaven herunder bliver overskuelig.

Det taler ligeledes for at udgive disse stile, at man ud over lærerens rettelser i stilene også har lærerens vurdering i form af en bedømmelse til hver af stilene; der var til sammenligning ikke nogen påskrevet karakter på den omtalte latinske stil af H.C. Andersen. Eventyrdigterens besvarelse er mangelfuld og flere steder uforståelig, men den manglende karakter gør det svært at vurdere, hvor dårligt han i lærerens øjne havde klaret sig. Hvad angår den anden Andersen, fik han på ikke prangende vis karakteren G for fem af sine stile i 1882-hæftet, mens han kun for en enkelt af dem fik G+. Som det fremgår, blev Andersen i sine stile bedømt efter den Ørstedeske karakterskala af 1871.⁸ Reformen det år betød indførelsen af plus og minus, så lærerne gik fra at have 6 karakterer til deres rådighed til at have hele 16 karakterer at vurdere deres elever efter. På trods af de mange karakterer var alt under G en dumpekarakter. Således har Andersen netop kun lige bestået med de stile, der udgives i denne artikel. Med nutidens øjne er det svært ikke at mene, at Andersen er blevet bedømt hårdt.

Der er også den kvalitet ved Andersens stile, at læreren, der i 1882 var skolens rektor, professor Poul Hagerup Tregder (1815-1887), systematisk har anvendt de tidligere års eksamensopgaver fra artiumeksamen. Også i dag er det en velkendt metode, at

6. KB, Efterladte papirer, Vilhelm Andersen, 18??-1953, NKS 2521 folio, æske 1-2.

7. Kann Rasmussen (1977) 326-27.

8. Bekjendtgørelse om Karaktergivning m. V. i de lærde Skoler, af 9. august 1871, *Lovtidende for kongeriget Danmark: Afdeling A*, nr. 128, 429-30.

læreren bruger opgaverne fra tidligere års studentereksaminer som forberedelse til den kommende eksamen. Men at Andersens lærer også gjorde det, gør det muligt at sammenligne elevens besvarelse med det danske forlæg, der skulle oversættes. I sit stilehæfte har Andersen ved hver stil skrevet, hvilken tidligere artiumeksamen opgaveforlægget stammede fra, og de forskellige eksamensopgaver finder man udgivet i universitetets årbog.⁹ Dog gælder det kun for tre af stilene, som Andersen har oversat, at den latinske oversættelse passer med det danske forlæg. Konkret betyder det, at de stile, som ifølge Andersen stammer fra artiumeksaminerne i 1853, 1858 samt 1859, ikke passer med de tekster, der er udgivet i universitetets årbog for de nævnte år. Hvad dette misforhold skyldes, er ikke klart. Men eftersom det kun er lykkedes at finde forlægget til tre af stilene i 1882-hæftet, er det kun disse tre stile, der udgives her. Man får dog et udmærket indtryk af indholdet af stilene og de fejl, som Andersen begår, i de tre stile, der er transskriberet herunder.

Endelig er det på sin plads at skitsere undervisningen i latinsk stil i den lærde skole, som mødte Andersen. På hans tid havde man forladt den Madvigske skoleordning til fordel for den Hallske skoleordning af 1871.¹⁰ Reformen betød, at de øverste klasser i den lærde skole blev adskilt i en sproglig-historisk og i en matematisk-naturvidenskabelig linje. Andersen fulgte naturligvis den førstnævnte og havde latinsk stil i de fire første skoleår, der indtil 1903 blev afsluttet med en eksamen i latinsk stil.¹¹ Denne eksamen, benævnt 4. classes hovedeksamen, udgjorde den første del af artiumeksamen. Den resterende del skulle eleverne aflægge efter 6. klasse, hvorefter de kunne begynde på universitetet. Men ved denne næste og afsluttende eksamen skulle eleverne prøves i en anden disciplin end latinsk stil: at oversætte fra latin til dansk, hvilket kaldes latinsk version. Dette forhold kan forekomme kontraintuitivt, da man normalt vil antage, at latinsk stil er vanskeligere end at oversætte fra latin til dansk. Den bedste forklaring er tilsyneladende, at man anså latinsk stil som et redskab til at indlære latinsk grammatik hos eleverne. I de officielle regler for latinsk stil beskrives det, at det skulle være "en let Stil, der holder sig indenfor de væsentlige syntaktiske Regler og det almindeligste Ord-

9. *Aarbog for Kjøbenhavns Universitet 1864-1871* (1882) 478-483.

10. Spang-Hanssen (1948) 59-60.

11. Bekendtgørelse om Afskaffelse af latinsk Stil ved 4de Classes Hovedeksamen, af 15. oktober 1903, *Lovtidende for kongeriget Danmark: Afdeling A*, nr. 162, 707.

forraad og udarbejdes uden Benyttelse af Ordbog”.¹² Latinsk stilskrivning var således en måde at lære eleverne sproget på. Formålet var ikke, at eleverne ubesværet skulle kunne udtrykke sig på latin – i modsætning til Christian 4., der selv skulle skrive det danske forlæg til sine latinske stile, så den kommende fyrste blev oplært i selvstændigt at udtrykke sig på latin.

På Andersens tid var det skik, at de lærde skoler udsendte et indbydelsesskrift til skolens eksaminer. Men i reglen finder man flere oplysninger i disse hæfter end blot eksamensdatoerne. Ved at gennemgå hæfterne fra Andersens år i Sorø får man følgende at vide om undervisningen i latinsk stil: I 1. klasse skrev eleverne ikke latinsk stil.¹³ I 2. klasse skrev eleverne stil på skolen to gange om ugen.¹⁴ Man må forestille sig, at eleverne har fået den danske tekst, måske efter diktat, som de så havde en vis mængde tid i klassen til at oversætte til latin og derefter aflevere til læreren. I 3. klasse var der tre latinske stile om ugen, men det specificeres, at den ene af de tre stile enten skrives på skolen eller gennemgås mundtligt.¹⁵ Det vil sige, at de to øvrige latinske stile skulle skrives derhjemme og afleveres til læreren, mens den tredje latinske stil skulle aflægges i klassen som en stedprøve. Hvis det er foregået mundtligt, kan man forestille sig, at læreren har læst den danske sætning op, og så har de kvikkeste elever mundtligt kunnet oversætte det oplæste til latin. Ser man på Andersens stile fra 1882-hæftet, forekommer de for pænt skrevet og med for få af Andersens egne rettelser til, at de kan være skrevet i en eksamenslignende situation. Der er sandsynligvis tale om hjemmearbejde. Endelig i 4. klasse var der fortsat tre stile om ugen, hvoraf den ene skulle skrives på skolen.¹⁶ Efter 4. klasse skulle eleverne i skolens øverste klasser kun skrive latinsk version, hvilket også fremgår af indbydelsesskrifterne fra 1881 og 1882.¹⁷ Man må således undres over, at Andersen, der i 1882 gik i 6. klasse, skrev latinske stile. Der kan gives flere bud på, hvorfor Andersen alligevel gjorde det i 1882: Som beskrevet, var Andersen ingen habil latinsk stilsriver, så de bevarede stile kan være lærerens forsøg på at indlære Andersen og måske andre i klassen de latinkundskaber, som de ikke

12. Anordning angaaende Undervisningen i de lærde Skoler, af 5. august 1871, *Lovtidende for kongeriget Danmark: Afdeling A*, nr. 124, 419-24.

13. *Indbydelsesskrift* (1877) 67.

14. *Indbydelsesskrift* (1878) 55.

15. *Indbydelsesskrift* (1879) 65.

16. *Indbydelsesskrift* (1880) 56.

17. *Indbydelsesskrift* (1881) 60 og *Indbydelsesskrift* (1882) 70.

besad, men burde besidde. Dette kan forklare, hvorfor man kun finder 6 stile i 1882-hæftet. Læreren kan også have haft i tankerne, at Andersen senere på universitetet igen skulle skrive latinske stile.

Hvis man ser på selve stilene, kan man konstatere, at teksterne, der skal oversættes, handler om antikke forhold og ofte indeholder en form for moralsk pointe. Der er tale om nyskrevne tekster, ikke en oversættelse af en antik tekst, som eleverne skulle tilbagoversætte. Ved eksamen i latinsk stil på Københavns Universitet er det nu om stunder praksis, at de studerende får udleveret en dansk oversættelse af en latinsk tekst, så det er muligt at sammenligne de studerendes besvarelse med originalteksten. At det forholdt sig anderledes på Andersens tid, skyldes nok, at der som bekendt er tale om lette stile. Hvis man ser på, hvad læreren har rettet i stilene, er der tale om mange forskellige typer af fejl. Det kan være simple stavfejl (*Hystaspis* i stedet for *Hydaspis*) eller forkert ordvalg (*scriptores* i stedet for *auctores*). En interessant fejltype er de syntaktiske fejl, som læreren påpeger. Fx foreslår læreren flere gange rettelser efter devisen 'at samle ved at adskille', så *Dareo mortuo Hystaspis filio* bliver til *Dareo Hystaspis filio mortuo*. For selvom man siger, at den latinske syntaks er fri, bliver det endog meget klart, når man oversætter til latin, at der er strikse regler for den latinske normalsyntaks – i hvert fald for Andersen. Endelig kan man også i stilene bemærke sig, og det er nok lidt overraskende, at formen *cum* endnu ikke i 1880'erne havde fortrængt *quum*. For i overensstemmelse med tidens danske ordbøger opretholder Andersen i stilene et skel mellem *cum* som præposition og *quum* som konjunktion.¹⁸

18. I Ingerslevs (1849) samt i Jensen & Goldschmidts (1881-1886; 1920) ordbog anføres *cum* som præposition, mens *quum* anføres som konjunktion med *cum* som alternativ. I den udenlandske litteratur blev brugen af *quum* afvist i Brambach (1872) 6 samt i Hale (1887) 22.

Transskription

Herunder følger først forlægget, den danske tekst, der skal oversættes, for hver stil, og som stammer fra universitetets årbog, samt en transskription af Andersens besvarelse. I transskriptionen er Andersens egne rettelser markeret ved en gennemstregning eller ved en fodnote. Alle lærerens rettelser samt øvrige kommentarer findes ligeledes i fodnoterne.

Latinsk stil fra artiumeksamen 1865

Oversættelse fra Dansk til Latin: Dersom vi tro Plutarchs Beretning i Skriftet om Broderkjærlighed¹⁹, have Perserkongen Xerxes og hans Broder Ariamenes givet et meget smukt Exempel paa den Dyd, hvorm der handles i dette Skrift, og paa Afgjørelsen¹) af Strid om Kongedømmet uden Vold og Vaaben. Da Darius, Hystaspes's Søn, var død, gjorde baade Xerxes og Ariamenes Fordring paa Regeringen, den sidste, fordi han var den ældste af alle Darius's Sønner, den første, fordi han var den ældste af dem, som vare fødte Darius, efter at han havde faaet Regeringen, af Atossa, Cyrus's Datter, som han som Konge havde taget til Ægte. Xerxes, som var tilstede i Susa²), blev strax udraabt til Konge; men Ariamenes, der bestyrede Medien, drog ned til Persien for at forsvare sin Ret, ikke med Vaaben, men ved Lov og Dom; og da Xerxes sendte Gesandter til ham, som skulde bringe ham kostbare Foræringer og love ham, at han skulde indtage den første Plads næst efter Kongen, svarede han, at han ikke kunde afstaa sin Ret, men at ogsaa han, hvis han blev Konge, vilde holde alle sine Brødre i Ære og mellem dem Xerxes som den første. Da ogsaa Xerxes tilbød at adlyde Lovene, og Dommen, overdroge Perserne enstemmig Artabanus, Broder til Darius, at dømme om Riget mellem Brødrene. Han erklærede, efter at have hørt begges Tale, at Xerxes havde størst Ret. Da sprang Ariamenes strax frem, førte Xerxes til Tronen og tilbød ham, efter Persernes Skik, nedkastet paa Jorden, og fra den Tid af bevarede han en bestandig Troskab mod sin Broder og faldt tappert kæmpende i Slaget ved Salamis. Saaledes fortæller, som sagt, Plutarch: men mod denne Fortælling strider, hvad der læses hos Herodot.²⁰

19. Mor. De frat. amor. 488d-488f.

20. Hdt. 7.4-5.

1) Substantivet Afgjørelse udtrykkes i Latin ved en Participialform.

2) Susa, Susorum.

Ved Examen artium i 1865.

Si narrationi Plutarchi in libello, qui de caritate inter fratres est, credimus, splendidum exemplum virtutis, de qua in hoc libello agitur, decertandaeque²¹ dissensionis de regno sine vi et armis Xerxes, rex Persarum, et Ariamenes frater praebuere. Dareo mortuo, Hydaspis²² filio,²³ et Xerxes et Ariamenes regnum sibi proposuerunt, hic quia ~~maximus~~ ex omnibus Darei filiis maximu[s] erat, ille, quia maximus ex iis, quos Dareus, postquam regnum adeptus est, ex Atossa, Cyri filia, quam in matrimonium rex duxerat ~~genuerat~~ habuit.²⁴ Susis praesens Xerxes rex statim creatus est, Ariamenes autem, qui Mediae praefuit, profectus est in Persiam²⁵ ad jus vindicandum²⁶ non armis sed lege iudicioque, legatis a Xerxe missis, qui pretiosa munera darent eique, primas eum esse²⁷ post regem occupaturum, sponderent, respondit, se de jure desistere non posse sed et ipsum, si rex creatus foret, honore omnes fratres prosecuturum esse²⁸ primumque inter eos Xerxem. Quum Xerxes etiam²⁹ legibus obtemperare³⁰ affirmet, omnium consensu Perses Artabano³¹ mandatum dedere³² iudicium inter fratres de regno facere. Qui, audita utriusque oratione, professus est, Xerxem majus habere jus. Tum Ariamenes,

21. Rettet til: *dissensionis de regno sine vi et armis decertandaeque*. Læreren har givetvis ved en fejl også flyttet *-que* ind i sætningen.

22. Rettet til: *Hystaspis*.

23. Rettet til: *Dareo Hystaspis filio mortuo*.

24. Rettet til: *ex Atossa habuit*.

25. Rettet til: *Perside*.

26. Rettet til: *ad jus non armis sed lege iudicioque vindicandum*.

27. Rettet til: *eum post*.

28. Rettet til: *prosecuturum primumque*.

29. Rettet til: *etiam se legibus*.

30. Rettet til: *obtemperaturum*.

31. Læreren har ikke opdaget, at Andersen ikke har oversat "Broder til Darius".

32. Rettet til: *mandarunt iudicium*.

statim prosiliens, Xerxem in solium duxit eumque³³ Persarum modo humi prostratus veneratus est, quo ex tempore sempiternam erga fratrem fidem conservavit occiditque fortiter apud Salamina pugnans. Ita, ut supra dictum est, Plutarchus narrat; sed haec³⁴ narrationi, quod apud Herodotum legitur, repugnat.³⁵

V. Andersen.

33. Rettet til: *ductum Persarum*.

34. Det er vanskeligt at læse på grund af rettelsen, hvad Andersen har skrevet, men rettet til: *huic narrationi*.

35. Rettet til: *sed huic narrationi ea repugnant, quae apud Herodotum leguntur*.

Latinsk stil fra artiumeksamen 1866

Oversættelse fra Dansk paa Latin: Delos var næsten den mindste af de Øer, som ligge i det ægæiske Hav mellem Attika og Lilleasien og som Grækerne kaldte Kykladerne; men hvor meget den i Ry og Glans overgik alle de andre, tro vi, at der kun gives faa, som ikke vide. Denne Glans havde fra Begyndelsen af ikke Jordbundens Frugtbarhed skaffet den, ikke Indvaanernes Mængde, ikke Krigshæder eller noget af det, hvoraf Øer og Byer pleje at være stolte, men dens i Sagnene berettede og af Grækernes almindelige Mening bekræftede Hellighed. Grækerne fortalte nemlig, at da Latona, som Jupiter elskede, frugtsommeligt søgte et Sted, hvor hun kunde føde, vovede intet Land at modtage hende, fordi Jupiters Hustru Juno, forbitret over hans Utroskab, havde forbudt det; omflakkende kom hun da til Delos, der dengang uden fast Plads svømmede paa Havet, og som Juno derfor havde glemt, og der fødte hun, støttende sig til et Palmetræ, som pludselig var voxet frem, Apollo og Diana; men Øen blev fra den Tid fast og ubevæget. Formedelst denne Tro ansaas hele Øen for Apollo hellig og dens Jordbund for saa ukrænkelig, at ikke engang Døde maatte begraves der, men Ligene førtes over til en Naboo Rhenea. Apollo dyrkedes i et prægtigt Tempel, hvorhen aarlig ikke blot fra de omliggende Øer drog Udsendinge for at deltage i Offerfesterne (sacra), men ogsaa fra Athen, hvilket Theseus sagdes at have indført og fastsat ved Lov. Denne Stedets Hellighed skaffede ogsaa Indvaanerne og Fremmede, som opholdt sig der, Tryghed mod Vold og Mishandlinger, og da Øen laa meget belejlig til at omsætte Varer mellem Asien, Grækenland og Macedonien, opblomstrede den ved Handel og Skibsfart, især efter Corinths Ødelæggelse*) ved Romerne. Men i den første mithridatiske Krig blev Delos erobret og plyndret og dens Handels Blomst tilintetgjort.

*) Ødelæggelse gives ved et Particip.

Examen artium MDCCCLXVI.

Delos minima prope erat insularum, quae in Aegaeo mari inter Atticam Asiamque³⁶ minorem Cyclades Graeco nomine appellantur; [^]³⁷ Quem initis ei paravit splendorem non agrorum fertilitas, non militaris gloria,³⁸ non multitudo incolarum, nihil denique earum, quas alterae urbes ostentare solent, rarum, sed religio in fabulis prodita omniumque probata Graecorum consensu. Narrabant enim Graeci, gravidam, quam diligeret Juppiter, Latonam, lucum, ubi quo fetum ederat, quaerentem, nullam terram accipere audere, quippe a Junone, uxore Jovis, perfidia irata vetitam;³⁹ vagantem igitur⁴⁰ Delum venire,⁴¹ et tum absque fixa⁴² sede in mari natantem, hujus idcirco⁴³ Juno⁴⁴ oblita esset; ubi, palma subito enata nitentem, Apollinem Dianamque edere⁴⁵ fixam autem⁴⁶ et immotam ex hoc⁴⁷ tempore insulam factam. Quam propter opinionem tota insula Apollini sacra habebatur tamque inviolabilis humus, ut ne mortui quidem ibi sepelirentur sed in vicinam Rheneam insulam corpora traducerentur. Apollo in templo

36. Rettet til: *Asiamque illam*.

37. Her har Andersen sprunget en linje over og har selv tilføjet den manglende linje til sidst i sin stil ved hjælp af caret-tegnet (^).

38. Her har Andersen, uden at læreren har bemærket det, byttet om på rækkefølgen af oplysninger. På dansk står der: "ikke Indvaanernes Mængde, ikke Krigshæder".

39. Rettet til: *Narrabant enim Graeci, quum Latonam a Jove dilectam grandem et locum, quo fetum ederet, quaerentem, nulla terra recipere auderet, quippe quum a Junone uxore Jovis, ob perfidiam ejus irata, vetitum esset*.

40. Rettet til: *eam vagantem Delum*.

41. Rettet til: *venisse*.

42. Her foreslår Andersen selv som alternativ: *sine certa sede*.

43. Rettet til: *quam ob rem*.

44. Rettet til: *Juno ejus oblita*.

45. Rettet til: *Dianamque partu edidisse*.

46. Tilsyneladende rettet til: *autem illam fixam*.

47. Rettet til: *ex eo tempore*.

praeclaro colebatur, quo ~~venire~~ legati quot annis venire⁴⁸ ut sacris interessent⁴⁹ non modo ex insulis circumjacentibus sed ex Athenis etiam,⁵⁰ id quod Theseus instituisse legibusque sanxisse dicitur. Quae loci religio securitatem etiam ~~de~~ contra vim et injurias et incolis et advenis, qui ibi erant, attulit aptissimaque insula ad merces inter Asiam Graeciamque et Macedoniam permutandas sita⁵¹ commercio navigiisque valde effloruit maxime post Carthaginem⁵² a Romanis dirutam. Expugnata autem primo Mithridatico bello⁵³ vexata est commercii flos extinctus.

^credimus autem, paucos dari⁵⁴, qui nesciant, quam fama et splendore omnes reliquas vicerit.

Vilh. Andersen

48. Rettet til: *veniebant*.

49. Tilføjet af Andersen over linjen: *ut sacris interessent*.

50. Rettet til: *etiam Athenis*.

51. Tilføjet over linjen af Andersen: *sita*.

52. Her har læreren ikke opdaget, at Andersen har forvekslet Korinth med Karthago.

53. Rettet til: *bello et*.

54. Rettet til: *paucum esse*.

Latinsk stil fra artiumeksamen 1867

Oversættelse fra Dansk til Latin: Om den ældre P. Scipio Africanus's sidste Aar og Død var der, som vi kunne se hos Livius og andre gamle Forfattere, saa forskjellige Beretninger, at vi med Rette kunne undre os over, at Mindet om Ting, der angik en saa stor Mand, ikke var blevet bevaret sikrere. Dog var man enig om, at han var død i Liternum paa Campaniens Kyst eller rettere i en Villa ved Liternum, da han, anklaget af nogle Folketribuner, havde forladt Rom for at unddrage sig Dom og Straf, forbitret over, at der ikke ydedes hans Fortjenester den Tak, som han troede skyldtes dem.⁵⁵ Anledningen til Anklagen og Stridighederne havde Krigen mod Kong Antiochus af Syrien givet, i hvilken P. Scipio havde været Legat hos sin Broder, Konsulen L. Scipio; da man nemlig af denne krævede Regnskab for Byttet og offentlige Penge, havde Publius, som det synes, mere erindrende sig sin Værdighed og Højhed end den almindelige Ret, noget trodsig og overmodig forsvaret Broderen. Men hverken hvorledes hele Sagen var forhandlet, eller af hvilke Tribuner P. Scipio var blevet anklaget, kunde Livius med Sikkerhed udfinde.⁵⁶ Der tvivledes ogsaa om, hvor mange Aar Scipio havde levet i Landflygtighed, hvis ellers denne Fraværelse, som han selv for at undfly Misundelse og af Lede til Kamp og Fjendskaber havde paalagt sig, bør kaldes Landflygtighed, eller i hvilket Aar han var død. Der var dem, som havde berettet, at Scipio døde det samme Aar, som Hannibal og Philopoemen; men de synes at have fulgt et lidet troværdigt Rygte, og det er rimeligt, at Scipio døde to Aar før, under App. Claudius's og M. Sempronius's Konsulat, Aar 185 før Christus.⁵⁷

Anm. Tallet i sidste Linie skrives helt ud, ikke med Taltegn.

55. Liv. Per. 38.52.

56. Liv. Per. 38.56.

57. Liv. Per. 39.50; 52.

Ved Examen Artium i 1867.

De extremis Africani illius maioris animo⁵⁸ et morte tam dissentientia erant, ~~quæ~~ ut apud Livium aliosque auctores⁵⁹ antiquos legimus, quæ⁶⁰ prodita ~~erant~~ sunt, ut jure mirari ~~possimus~~ emur⁶¹, memoriam rerum, quæ ad virum tantum⁶² pertinerent, non esse certius retentam. Constabat tamen Literni eum in oppido orae Campaniae seu rectius in villa apud Liternum⁶³ mortuum esse, quum, a quibusdam tribunis plebis reus factus, Romam reliquisset, ut iudicium poenamque evitaret⁶⁴, iratus, quod meritis, quas debitas esse existimaret, gratiae non agerentur. Principium dedit accusationis discordiaeque bellum contra Antiochum regem Syriae gestum, quo bello P. Scipio legatus apud fratrem⁶⁵ L. Scipionem consulem⁶⁶ fuerat, quem⁶⁷ enim quum rationem praedae pecuniaeque publicae poscerent⁶⁸, Publius, magis, ut videtur, dignitatis⁶⁹ splendorisque quam communis omnium juris memor, contumacius superbiusque fratrem defenderat. Quo modo autem omnis causa acta esset aut a qualiobus⁷⁰ tribunis Publius accusatus esset, Livius invenire non potuit. Dubitabant etiam, quot Scipionæ annos exul degisset, si modo haec absentia⁷¹, quam ipse sibi ~~æ~~ ut invidiam effugeret fastidiique causa⁷² belli et inimicarum⁷³ adsciverat, ~~absentia~~ exilium est appellata, quoque anno

58. Rettet til: *De extremis annis Africani illius maioris*.

59. Rettet til: *aliosque scriptores*.

60. Rettet til: *quæ ut apud Livium aliosque scriptores antiquos legimus prodita*.

61. Her har Andersen selv rettet *mirari possimus* til *miremus*.

62. Rettet til: *tantum virum*.

63. Rettet til: *Liternum sita*.

64. Rettet til: *vitaret*.

65. Tilføjet over linjen af Andersen: *fratrem*.

66. Rettet til: *legatus fratris L. Scipionis consulis fuerat*.

67. Rettet til: *a quo enim*.

68. Rettet til: *postularent*.

69. Rettet til: *dignitatis suae*.

70. Rettet til: *quibus*.

71. Tilføjet over linjen af Andersen: *absentia*.

72. Rettet til: *fastidioque belli*.

73. Rettet til: *inimicitiarum*.

obiisset⁷⁴. Erant, qui prodidissent⁷⁵, Scipionem eodem anno, quo Hannibalem et Philopoemenen⁷⁶, mortuum esse; videtur autem ~~jam~~ rumoreminime credibilem secuti⁷⁷; veri simile est, duobus annis ante Scipionem⁷⁸ mortuum esse Ap. Claudio et⁷⁹ M.æ Sempronio cos. Anno centesimo octagesimo⁸⁰ quinto ante Ch. n.

74. Sandsynligvis rettet til: *obisset*.

75. Tilsyneladende rettet til: *proderint*.

76. Rettet til: *Philopoemenem*. Andersen har her ment, at de almindelige latinske lydregler om vokalsvækelse, fx *lumen* til *luminis*, skulle anvendes på dette græske substantiv.

77. Rettet til: *secuti esse, veri*.

78. Rettet til: *Scipionem duobus annis ante*.

79. Tilføjet over linjen af Andersen: *et*.

80. Rettet til: *octogesimo*.

Litteratur

Brambach, W. 1872. *Hülfsbüchlein für lateinische Rechtschreibung*. Leipzig.

Hale, W.G. 1887. *The art of reading Latin: how to teach it*. Boston.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1877.
Sorø.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1878.
Sorø.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1879.
Sorø.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1880.
Sorø.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1881.
Sorø.

Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Sorø Akademis Skole i Juni og Juli 1882.
Sorø.

Ingerslev, C.F. 1849. *Latinsk-dansk Ordbog til Skolebrug*. København.

Jensen, J.Th. & Goldschmidt, M.J. 1881-1886. *Latinsk-dansk Ordbog til Skolebrug*.
København.

Jensen, J.Th. & Goldschmidt, M.J. 1920. *Latinsk-dansk Ordbog*. København.

Jensen, Kristian. 1982. *Latinskolenes dannelse*. København.

Kann Rasmussen, A. 1977. *Soraner-Biografier 1822-1900*. København.

Kølkær, Mikkel. 2024. "En latinsk stil af H.C. Andersen", i *Anderseniana*: 84-99.

Spang-Hanssen, E. 1948. *Oskar Siesbye og hans Breve: Fra Madvigs og hans Efterfølgeres Tid*. København.

Tortzen, Chr.G. (ed.). 1988. *Liber compositionum: Christian IV's latinske brevstile 1591-1593*. København.

- Tortzen, Chr.G. & Purreskov, Kr.T. 2025. "Opdragelse og hverdagsliv i en renæssanceprins' latinske brevstile 1583-1593", i Ning de Coninck-Smith, Mikael Bøgh Rasmussen, Kristoffer Schmidt & Trine Brun Petersen (red.): *Børn som ingen andre: træk af den kongelige barndoms historie*, Aarhus: 187-207.
- Zeeberg, Peter. 2022. "Learning Latin: an edition of three sets of Latin exercises from seventeenth-century Denmark", i *Nordic Journal of Renaissance Studies*, vol. 19: 301-336.